

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛЬНОЇ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ *ARROGANCE*

Розглянуто об'єктивацію концепту *ARROGANCE* лексико-фразеологічними засобами. Простежено основні особливості лінгвокультурних концептів, на основі яких виділено ознаки концепту *ARROGANCE*, що дозволяють надати концепту статус лінгвокультурного. Оскільки репрезентація концепту мовним знаком є умовою кваліфікації його як лінгвокультурного концепту, окреслено засоби вербальної репрезентації концепту в англомовній картині світу. На основі проаналізованих лексикографічних джерел досліджено походження та значення основної лексеми, що позначає зарозумілість в англійській мові, виокремлено диференційні семантичні ознаки концепту. На рівні фразеології здійснено вибірку фразеологічних одиниць і сталих виразів, що передають значення *ARROGANCE*. Фразеологічні одиниці згруповано за семантичними ознаками та компонентами-лексемами, що входять до їхнього складу. Проведений аналіз вербалізації концепту *ARROGANCE* дозволяє встановити характерні ознаки концепту в англомовній картині світу та окреслити перспективи його подальшого вивчення.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, мовна об'єктивація, вербалізація, картина світу, лексема, фразеологічна одиниця, концепт *ARROGANCE*.

Постановка наукової проблеми та її значення. Картина світу – одне із фундаментальних понять людського буття [5, 47]. Тому на сьогодні одним із найважливіших питань когнітивної лінгвістики є проблема відображення у свідомості людини цілісної картини світу, що фіксується мовою. Понятійно-розумова діяльність людини ідентифікує предмети та явища як фрагменти картини світу за допомогою концептів, що, у свою чергу, репрезентуються засобами мови. При цьому особливий інтерес становлять лінгвокультурні концепти, які відображають особливий світогляд та логіку, властиві носіям певної лінгвокультури. Такі концепти є ключами до розуміння цінностей культури, умов життя людей, стереотипів їхньої поведінки [4, 215].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Об'єктивації концептів присвячено низку фундаментальних праць зарубіжних та вітчизняних учених. Культурні концепти досліджувались Ю. С. Степановим, В. І. Карасиком, М. К. Голованівською, Л. О. Чернейком. Засоби представлення концептів у мові вивчали С. А. Жаботинська, О. Ю. Лозова, С. А. Малахова, Н. В. Попов досліджували семантичну структуру концепту *PRIDE* [2, 187]. У працях В. Г. Костомарова та Є. М. Верещагіна об'єктом дослідження є відображення національної культури у семантиці мовних одиниць. До проблеми вербалізації концептів фразеологічними засобами проявляли увагу І. А. Андреева, А. Н. Баранов, В. І. Карасик, В. А. Маслова, М. В. Гамзюк. Проте комплексного аналізу лінгвокультурного концепту *ARROGANCE* через призму його вербалізаторів ще не було здійснено.

Мета і завдання статті. Ціль розвідки полягає у встановленні засобів вербальної об'єктивації лінгвокультурних концептів, зокрема концепту *ARROGANCE*, в англійській мовній свідомості. Завдання розвідки полягають у виділенні основних ознак лінгвокультурних концептів, аналізі способів їх вербальної об'єктивації, дослідженні способів репрезентації *ARROGANCE* як культурного концепту в англомовній картині світу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Культурні концепти – це, перш за все, ментальні сутності, в яких відображено дух народу, що визначає їх антропоцентричність – орієнтованість на духовність, суб'єктивність, соціальність, особисту сферу носія етнічної свідомості [1, 42]. Зважаючи на це, культурні концепти є здебільшого абстрактними. Специфічну рису лінгвокультурного концепту може також

---

¹⁰ ♥ Єфимчук Г., 2015

становити його включеність у вертикальний контекст – здатність асоціюватися з вербальними, символічними або побутовими феноменами, відомими всім членам етнокультурного соціуму [10].

Для виявлення культурного статусу концепту важливим є аналіз його структури. Згідно зі Ю. С. Степановим, культурні концепти становлять собою утворення, що складаються з буквального смислу слова, історичного рівня концепту, представленого в етимології, та актуального рівня. В. І. Карасик визначав культурний концепт як багатовимірне смислове утворення з ціннісною, образною та понятійною сторонами [4].

Досліджуючи концепт ARROGANCE, ми змогли виокремити ознаки, що дозволяють стверджувати про надання ARROGANCE статусу лінгвокультурного концепту. ARROGANCE є багатовимірним інтегративним ментальним утворенням, що включає інтелектуальну та емоційну оцінку та має тільки абстрактне втілення. Він стосується уявлень не лише окремого індивіда, а вміщує значення, смисли, асоціації та віддзеркалює досвід, що склався в процесі історичного розвитку певної етнічної спільноти. Зарозумілість визначається як особистісна якість, що характеризується перебільшеним почуттям власної вартості чи важливості. У структурі концепту ARROGANCE присутні всі три сторони, притаманні лінгвокультурним концептам: образність, ціннісність та понятійність.

На думку лінгвокультурологів, репрезентація концепту мовним знаком є обов'язковою умовою кваліфікації ментальної сутності як лінгвокультурного концепту. Об'єктивація у мові певної сукупності знань, уявлень, відчуттів є показником ціннісного ставлення етносу до культурного феномену [9, 249].

Вербальна об'єктивація концепту пов'язана зі створенням умов його правильного мовленнєвого тлумачення. Вона є способом реалізації концепту конкретно мовною одиницею, яка має з ним номінативний зв'язок. Вербальна об'єктивація концептуального референту пов'язана із вибором адекватного імені концепту [8, 80].

Культурний концепт у мовній свідомості представлений як багатовимірна сітка значень, які виражаються лексичними, фразеологічними, пареміологічними одиницями, прецедентними текстами, етикетними формулами, а також мовно-поведінковими тактиками, що відображають фрагменти соціального життя етнічної спільноти та її представників.

Лексична об'єктивація концепту є сферою засобів, що формують відповідні когнітивно-семантичні простори, та слугує посередником між планом змісту і планом вираження концепту. Основна одиниця цього рівня – лексичний знак. Лексична об'єктивація концепту є основним і найбільш продуктивним прийомом його реалізації, а точніше – присвоєння йому імені [6].

Концепт ARROGANCE в англійській мові об'єктивується лексемою *arrogance* та низкою близьких за значенням лексем. За даними етимологічних словників, лексема *arrogance* походить від латинського *arrogantia*, що означало “assuming, insolent”. У свою чергу, слово *arrogantia* утворено від латинського дієслова *arrogare* – “to claim” [14].

Аналіз словникових дефініцій *arrogance* допомагає виокремити декілька основних семантичних ознак концепту:

- 1) сема «перебільшення» – *exaggerated sense of one's own importance; behave in overbearing manner; excessive belief in one's superiority* [13, 17, 16];
- 2) негативна конотація у семантичній структурі – *unpleasantly proud; insulting way of thinking or behaving; disagreeable behavior; offensive display of superiority* [11, 15, 16];
- 3) асоціація *arrogance* з перевагою над кимось, вищістю, піднесенням себе над іншими: *believes he or she is better than others; an attitude of superiority* [11, 13];
- 4) неоднозначність у трактуванні явища – *arrogance* як стан (state), звичка (habit), дія (act), поведінка (behaviour), ставлення (attitude).

До синонімічного ряду лексем, що зазвичай використовуються для вербалізації концепту ARROGANCE, належать: *vanity, aloofness, chutzpah, hubris, pride, disdain, contemptuousness,*

conceit, pomposity, insolence, bluster, audacity, ego, pretension, smugness, haughtiness, imperiousness, loftiness, presumption, ostentation.

Фразеологічна об'єктивація є ще одним прийомом аналітичного втілення концептів. Фразеологічні одиниці, відбиваючи лінгвокультурний досвід, виступають дискурсивними знаками, які передають певну предметно-референтну ситуацію [6].

Проведений аналіз фразеологізмів, що об'єктивують концепт, дозволив виділити декілька семантичних груп у межах досліджуваного концепту:

– група фразеологізмів із компонентом **big**: *be too big for one's breeches, be too big for ones boots* [16]. Обидві ідіоми передають значення завищеної самооцінки і характеризують людину як зарозумілу – *conceited, having a too high opinion of oneself*;

– група фразеологізмів із компонентом **high** для вираження такої ознаки концепту як *attitude of superiority*: *hoity-toity, get on high horse, mount on one's high horse, ride a high horse, high hat, high and mighty* [16];

– група фразеологізмів із компонентом **head**: *high headed, rear one's head, lift up one's head, hold up one's head, toss the head, swollen headed*;

– група фразеологізмів із компонентом **nose**: *look down one's nose, to have one's nose in the air, to be with nose in the air, stick nose up, toffee nosed* [15, 16];

– група фразеологізмів із прийменником **up**: *stuck up, perk oneself up, be uppish* [11];

– група фразеологізмів з компонентом **-self**, що передають самооцінку людини: *be full of oneself, think one is a lord of the manor, be legend in one's mind* [15, 16].

Аналіз фразеологічних засобів об'єктивації концепту дозволив виявити такі семантико-конотативні ознаки ARROGANCE: наявність негативного оцінного ставлення до явища ARROGANCE, виникнення та функціонування концепту ARROGANCE унаслідок соціальної нерівності, наявність зовнішніх поведінкових проявів зарозумілості, суб'єктивізм, зануреність у себе, хибні уявлення про вищість над іншими як характерні риси зарозумілої людини.

Концепти, що об'єктивуються лексичними і фразеологічними одиницями, часто називають лексичними або лексико-фразеологічними. Важливо зауважити, що таке найменування характеризує спосіб вербалізації концепту, а не той факт, що концепт є словом чи фразеологізмом [8].

Окрім лексичної та фразеологічної, виділяють також синтаксичну об'єктивацію, проте немає одностайної думки про її актуальність. Частина учених вважає, що синтаксична об'єктивація є одним із аналітичних (дискретних) прийомів вербальної репрезентації концепту через словосполучення. А. М. Приходько наголошує при цьому, що речення до засобів синтаксичної об'єктивації не належить [3, 205; 8]. Іншої точки зору дотримуються З. Д. Попова та Й. А. Стернін, стверджуючи, що «типова пропозиція, втілена в структурній схемі простого речення, лежить у семантичному просторі мови» [7], а тому концепти можуть об'єктивуватися синтаксичними засобами. Синтаксична реалізація є менш продуктивною, ніж лексична, проте вона здатна виражати ідеї, що з різних причин неможливо репрезентувати однослівними номінативами.

Важливим моментом у розумінні концепту є теза про те, що ніякий концепт не виражається у мові повністю. Концепт – це результат індивідуального пізнання, а індивідуальне потребує комплексних засобів для свого вираження. Концепт не має жорсткої структури, він об'ємний і тому повністю виразити його неможливо. Неможливо також зафіксувати всі мовні засоби вираження концепту [6, 4].

Зміст концепту складно передати за допомогою одного чи декількох слів, а його оцінні характеристики, що становлять суть цього ментального утворення при лінгвокультурному зіставленні, розкриваються в асоціативних рядах, тлумаченнях, текстах.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Вивчення репрезентації лінгвокультурного концепту ARROGANCE виявило, що він є лексико-фразеологічним, тобто об'єктивується, в основному, за допомогою лексичних і фразеологічних засобів, тоді як

синтаксична об'єктивації менш продуктивна. Чим різноманітніший потенціал знакового вираження концепту, тим більш актуальний концепт для лінгвокультури. Отже, об'єктивація концепту ARROGANCE різноманітними лексико-фразеологічними засобами, висока номінативна щільність в англійській картині світу свідчать про його цінність та актуальність в британській лінгвокультурі. При дослідженні лінгвокультурних концептів варто звертати увагу на їх різноманітність та складну систему ментальних зв'язків, асоціацій. Тому перспективи подальших досліджень убачаємо в подальшому вивченні як засобів об'єктивації, так і суб'єктивації концепту, а також вираження концепту ARROGANCE на рівні художнього та публіцистичного дискурсу.

Джерела та література

1. Воркачѳв С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачѳв. – М. : Гнозис, 2004. – 236 с.
2. Гришкова Н. В. Концепт як мовно-культурний феномен / Н. В. Гришкова // Наукові записки НаУОА. Серія: Філологічна. – Острог : Вид-во НаУОА, 2009. – Вип. 11. – С. 187–193.
3. Загнітко А.П. Теорія сучасного синтаксису : монографія / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 378 с.
4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепт, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 476 с.
5. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / В. А. Маслова. – Минск : ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
6. Попова З. Д. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 2000. – 30 с.
7. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ «Восток–Запад», 2007. – 314 с. – (Лингвистика и межкультурная коммуникация. Золотая серия).
8. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
9. Саєвич І. Г. Ключові концепти культури: критерії виокремлення / І. Г. Саєвич // Слово і речення: синтактика, семантика, прагматика : матеріали Міжнар. наук. конф. (10–12 жовт. 2013 р.). – К., 2013. – С. 249–255.
10. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты : монография. / Г. Г. Слышкин. – Волгоград : Перемена, 2004. – 340 с.
11. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. – 3rd ed. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009. – 1814 p.
12. Dictionary.com [Electronic resource]. – 2016. – Access mode : <http://dictionary.reference.com>
13. Merriam-Webster Dictionary / Michael E. Agnes, David B. Guralnik. – Webster New World, 2010. – 1713 p.
14. Online Etymology Dictionary [Electronic resource] / Douglas Harper. – Access mode : <http://www.etymonline.com>
15. Oxford Advanced Learner's Dictionary / Joanna Turnbull. – 8th ed. – NY : Oxford University Press, 2011. – 1952 p.
16. The Free Dictionary [Electronic resource]. – 2003–2016. – Access mode : <http://www.thefreedictionary.com/>
17. Wordsmyth : Free Online English Dictionary Thesaurus [Electronic resource] / edited by Lynn Broquist, Jean Callahan. – 2016. – Access mode : <http://www.wordsmyth.net/>

References

1. Vorkachov, Sergey. 2004. *Schastie kak Lingvokulturnyi Kontsept*. Moskva: Gnozis.
2. Hryshkova, Natalia. 2009. "Kontsept yak Movno-Kulturnyi Fenomen". *Naukovi Zapysky Natsionalnoho Universytetu "Ostrozka Akademiia"*, 187–193. Ostroh: NaUOA.
3. Zahnitko, Anatolii. 2006. *Teoriia Suchasnoho Syntaksysu*. Donetsk: DonNu.
4. Karasik, Vladimir. 2002. *Yazykovoii Krug: Lichnost, Kontsept, Diskurs*. Volgograd: Peremena.
5. Maslova, Valentina. 2008. *Kognitivnaia Lingvistika*. Minsk: TetraSystems.
6. Popova, Zinaida, and Sternin, Iosif. 2000. *Poniatie «Kontsept» v Lingvisticheskikh Issledovaniakh*. Voronezh: Izdatelstvo Voronezhskogo Universiteta.
7. Popova, Zinaida. 2007. *Kognitivnaia Lingvistika*. Moskva: AST "Vostok-Zapad".
8. Pryhodko, Anastasiia. 2008. *Kontsepty i Kontseptosystemy v Kohnityvno-Dyskursyvni Paradyhmi Linhvistyky*. Zaporizhzhia: Premier.
9. Saievych, Iryna. 2013. "Kliuchovi Kontsepty Kultury: Kryterii Vyokremлення". *Materialy Mizhnarodnoi Naukovoii Konferentsii*, 249–255. Kyiv.
10. Slyshkin, Genadii. 2004. *Lingvokulturnyie Kontsepty i Metakontsepty*. Volgograd: Peremena.
11. Cambridge University Press. 2009. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*. 3rd Edition.

12. Random House Unabridged Dictionary. 2016. *Dictionary.com*. <http://dictionary.reference.com>
13. Agnes, Michael. E., and Guralnik, David B., eds. 2010. *Merriam-Webster Dictionary*. Webster New World.
14. Harper, Douglas, ed. 2001–2016. *Online Etymology Dictionary*. <http://www.etymonline.com>
15. Turnbull, Joanna, ed. 2011. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 8th Edition. New York: Oxford University Press.
16. Farlex, Inc. 2003–2016. *The Free Dictionary*. <http://www.thefreedictionary.com/>
17. Broquist, Lynn, and Callahan, Jean, eds. 2016. *Wordsmyth: Free Online English Dictionary Thesaurus*. <http://www.wordsmyth.net>.

Ефимчук Галина. Особенности вербальной объективации лингвокультурного концепта ARROGANCE. Рассмотрена объективация концепта ARROGANCE лексико-фразеологическими средствами. Рассматриваются основные особенности лингвокультурных концептов, на основе которых выделены признаки концепта ARROGANCE, позволяющие предоставить ему статус лингвокультурного. Поскольку репрезентация концепта языковым знаком является условием квалификации его как лингвокультурного концепта, рассматриваются средства вербальной репрезентации концепта в англоязычной картине мира. На основе проанализированных лексикографических источников исследуется происхождение и значение основной лексики, обозначающей высокомерие в английском языке, выделяются дифференциальные семантические признаки концепта. На уровне фразеологии осуществляется выборка фразеологических единиц, устойчивых выражений, передающих значение ARROGANCE. Фразеологические единицы группируются по семантическим признакам и лексическим единицам, входящим в их состав. Проведенный анализ вербализации концепта ARROGANCE позволяет установить характерные признаки концепта в англоязычной картине мира и наметить перспективы его дальнейшего изучения.
Ключевые слова: лингвокультурный концепт, языковая объективация, вербализация, картина мира, лексема, фразеологическая единица, концепт ARROGANCE.

Yefymchuk Halyna. Peculiarities of Verbal Representation of Linguocultural Concept ARROGANCE. The article deals with the representation of the concept ARROGANCE by lexical and phraseological means. The main features of linguocultural concepts have been considered. Based on them, the features of concept ARROGANCE have been distinguished, which allow to classify the concept as linguocultural one. As the representation of the concept by language sign is the condition of its linguocultural qualification, the means of verbal representation of the concept in English picture of the world have been considered. Based on the analyzed lexicographical sources, the origin and meaning of basic lexeme, denoting arrogance in English have been investigated. That helps to distinguish differential semantic features of the concept. At the phraseological level the idioms and set expressions that convey the meaning of ARROGANCE have been chosen. The phraseological units have been grouped by semantic features and according to the lexical units constituting them. The performed analysis of verbalization of the concept ARROGANCE allows to determine the characteristic features of the concept in English picture of the world and outline prospects for further investigation.

Key words: linguocultural concept, verbal representation, picture of the world, lexeme, and phraseological unit, concept ARROGANCE.